

Animal welfare, etológia és tartástechnológia

Animal welfare, ethology and housing systems

Volume 5

Issue 4

Különszám

Gödöllő
2009

JÖVEDELMEZŐ LEHET-E A HÚSMARHATARTÁS MAGYAROSZÁGON? MEZŐFALVAI MODELL BEMUTATÁSA

Zászlós Tibor, ifj. Zászlós Tibor

Mezőfalvai Mezőgazdasági Termelő és Szolgáltató Zártkörűen működő Részvénytársaság

2422 Mezőfalva – Nagysismánd 1.

zaszlost@invitel.hu

Összefoglalás

Az Európai Unió a világ második legnagyobb húsmarhatermelő régiója, ennek ellenére minőségi marhahúsból tartós importra szorul. A kelet-európai országok közül a volt szovjet utódállamok, valamint Kína nagyarányú állományfejlesztési célkitűzései jelenleg is, de legalább még 10 évig biztos felvevőpiacot jelentenek tenyészállataink számára.

A Mezőfalvai Zrt.-ben több évtizedes hagyománya van a különféle húsmarhafajták tartásának, keresztezésének, fajtatiszta tenyésztésének. Megállapítható, hogy az ott alkalmazott természetközeli tartási mód jól harmonizál az EU-ban preferált természetvédelmi és térségfejlesztési programokkal. Anyatehéntartás vonatkozásában a társaság olyan tartástechnológiai know-how-val rendelkezik, amelynek elterjesztése akár hazánkban, akár külföldön célszerűnek látszik, hiszen természetes mutatóiban (szaporodási, élettartambeli stb.), valamint közgazdasági mutatóiban (költséghányad, nyereséghányad, stb.) messze az országos átlag szintje felett teljesít.

A húsmarhatenyésztés és tartás további fejlesztésének útját a Szent István Egyetemmel közösen kidolgozott ún. márkázott húsmarha program megvalósításában látják, amellyel újabb piaci szegmenseket, területeket tudnak kitölteni a termékpályán belül.

Kulcsszavak: Európai Unió, anyatehéntartás, természetvédelem, márkázott húsmarha program

Could the beef cattle breeding be profitable in Hungary?

Demonstration of the model of Mezőfalva

Abstract

The European Union is the second largest beef cattle producer region in the World in spite of that the EU is gross importer of the quality beef. From the eastern block the ex-Soviet countries and China have giant developing plans to enlarge of their beef cattle substances but in the next ten years these countries still could be the target market of the Hungarian red meat.

The Mezőfalvi ZRt. has been having practice in several types of beef cattle breeding, cross breeding, selective breeding for decades. It is a fact that the technology used by the Ltd. is environmental friendly and it harmonizes to the EU's policies of nature conversation and spatial development. In the case of the cow breeding the firm has created an own breeding technology which could be adopted in Hungary or implemented abroad as well. The natural indicators (reproduction, life expectancy etc..) and the economic indicators (cost rate, turnover etc.) are significantly better than the country's average.

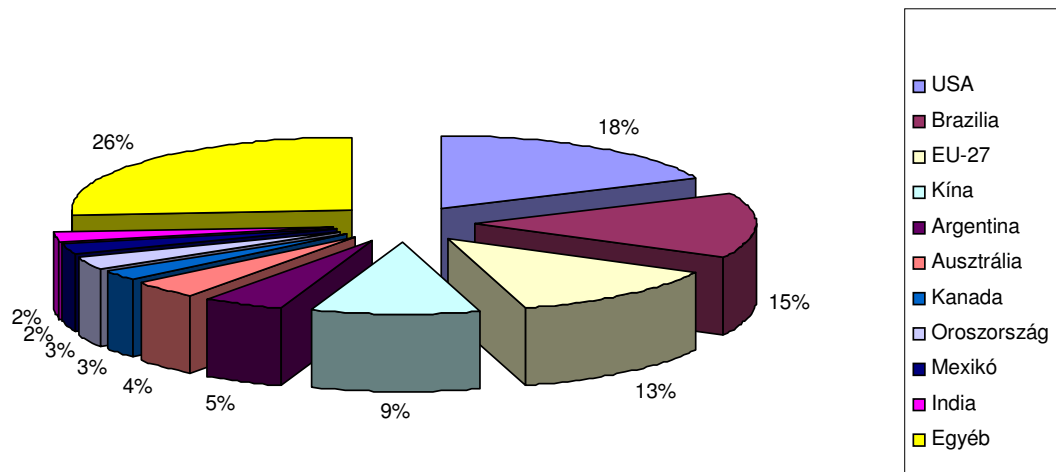
The way of the future development of the beef cattle breeding could be one of the agreement with the Szent István Univerity. In this agreement the two partners have worked out a program so-called "branded beef cattle". With the background of the "brand beef cattle" new market segments could be fulfill in the meat cattle product line.

Keywords: European Union, mother cow keeping, nature conservation, brand beef cattle

Bevezetés

A világ marhahús fogyasztásában az évtized elején fellépő BSE megbetegedések hatására egy átmeneti visszaesés következett be, amelyet – olykor hisztérikus jelenségeket sem mellőző – baromfi influenza megjelenése tudott enyhíteni. Az évtized közepére, de különösen napjainkra a húsmarha kereskedelem újra a régi mederbe tért vissza.

Láthatjuk, hogy az Európai Unió a marhahús termelés tekintetében a világ egyik legnagyobb régiója, (1. ábra) minőségi marhahúsból azonban mégis tartósan importra szorul. Magyarországon az egy főre jutó marhahús fogyasztás átlaga 4,8 kg körül mozog, amelynek közel 40 %-át töltelékáru formájában fogyasztjuk el. A fennmaradó mennyiségnek is csupán töredéke, amit igazi húsmarhának a húsaként vásárolunk.

1. ábra: A világ marha- és borjúhús termelésének megoszlása 2008-ban
(Forrás: OECD – FAO)

Figure 1: Distribution of the world beef and calf meat production in 2008

A tejelő ágazat nagyarányú leépülésével (megszűnő telepek sokasága) túlkínálat keletkezett a tejelő selejttelhen vonatkozásában. Azok bikaborjait még ma is sokan felhizlalják, holott azt igen alacsony súlyban szabadna csak értékesíteni, levágni, jó alapanyagot szolgáltatva a „borjú bécsi, avagy „bécsi szelet” számára. A tejelő hasznosítású marhák ilyen mértékű túlkínálata a piacon, árletörő hatást kellene, hogy kifejtсен, ennek ellenére ez nem következik be, mert a feldolgozók, kereskedelmi láncok extraprofitként elszámolják az ebből fakadó nyereséget. Így ma Magyarországon még azt sem mondhatjuk el: igaz, hogy rossz minőségű marhahúst lehet kapni, de az legalább olcsó.

A viszonylag kevés minőségi marhahús nem a hazai piacokon kerül értékesítésre, hanem Európa különféle multinacionális áruházak, más kereskedelmi egységek polcain találja meg vásárlóját.

Visszatérve a marhahús átlagfogyasztásunkra, meg kell jegyezni, hogy rendszerváltás előtt ugyanez a mutató 10,4 kg/fő/év volt és a 90-es évek közepén is 7 kg/fő/év körül mozgott. Az Európai Unió elég nagy szóródással, de tartja a 20 kg/fő/év körüli átlagát. Rögzíthetjük tehát, hogy a hazai felhasználásban ma óriási tartalékok vannak és jó minőségű áruval, hatásos marketingmunkával ez elkövetkező években van esélyünk ennek kitöltésére, és legalább a következő évtized közepére elérjük azt a 6 kg/fő/ év fogyasztási szintet, amit a 2000-es évek elején 2009 körülre kutatóink prognosztizáltak.

Magyarországon a húsmarhatartás két egymástól jól elkülöníthető formáját valósítják meg. Első: anyatehentartás, ahol az utódot választáskor – általában ősszel a legelőről való behajtás időpontjában – továbbhizlalásra eladják. Ez az úgynevezett árualapanyag termelő vagy előállító modell.

Második: az előbb jelzett hízóalapanyagot nagy hizlalótelepeken meghizlalják és hízott húsmarhaként értékesítik.

Az első formációhoz kapcsolódva tud megvalósulni a húsmarha tenyésztés, ahol szigorúbb tartási, pároztatási, adminisztrációs stb. előírások betartásával a választást követően különböző korcsoportban, szűz, vemhesíthető, vemhes tenyészüsző, illetve tenyészbika értékesítésre kerülhet sor.

Megállapítható, hogy az anyatehentartás, mivel a természeti erőforrások közül a legelők, valamint a mezőgazdasági melléktermékeket, a biomasszát hasznosítja, jól harmonizálható az EU vidék és természetvédelmi, valamint térségfejlesztési programjaival. Az úgynevezett fenntartható mezőgazdasági termelésnek pedig iskolapéldája is lehetne.

Figyelembe véve néhány volt szovjet tagköztársaság (Oroszország, Litvánia, Ukrajna stb.), de különösen Kína egy főre jutó, magyarországinál is alacsonyabb fogyasztási szintjeit, valamint ezen országok állományfejlesztési célkitűzéseit, könnyen beláthatjuk, hogy a jelenlegi, szinte kielégíthetetlen tenyészállat igény középtávon biztosan fennmarad.

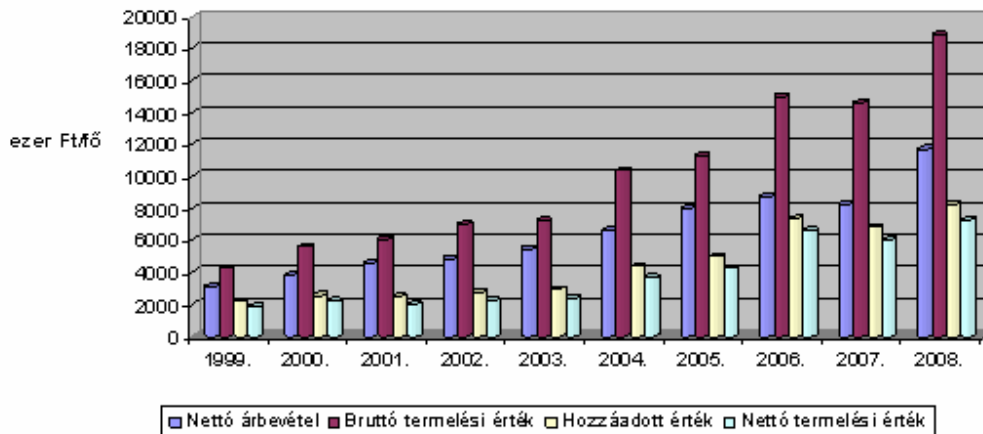
Ebből a keresleti piacból kíván a Mezőfalvai Zrt. magának ma is és az elkövetkező közel 10 évben is részesedést szerezni és azt fenntartani.

A Mezőfalvai Zrt. egy 9.011 ha-on gazdálkodó, 215 fő átlagos létszámot foglalkoztató, 3 milliárd forint körüli összes árbevétellel, évi 100-300 millió Ft-os adózás előtti nyereséggel, közel 5 milliárdos mérlegfőösszeggel bíró mezőgazdasági vállalkozás.

Talajadottságai alapvetően kedvezőek, a szántóterületen megtalálhatók a mélyrétegű humuszban gazdag csernozjom talajok, még a legelőn előfordulnak a szolonyeces, szoloncsákos réttalajok is. A társaság földjeinek átlag-aranykorona értéke 20,4 AK, a szántóé 26,8 AK. Az évi csapadék sokéves átlaga 515 mm, a napsütéses órák száma 2054/év.

A globális felmelegedés hatására az évi átlaghőmérséklet 11 C^o-ra emelkedett. Az utóbbi években a vegetációs időszak alatt súlyos aszályos periódusok következtek be, hol kisebb, hol nagyobb károkat okozva a szántóföldi növénytermesztésnek, illetve a legelőgazdálkodásnak.

A társaság szervezeti felépítése ágazati típusú – funkciója alapján termékvezérelt -, amelyben 7 ágazatot alakítottak, így a növénytermesztést és vetőmag-gazdálkodást, a javítást és igazgatást, a tejelő és húsmarha ágazatot, valamint az erdő- és vadgazdálkodást.

2. ábra: Élőmunka hatékonysága a Mezőfalvai Zrt-nél

Figure 2: Work efficiency at Mezőfalvai stock company

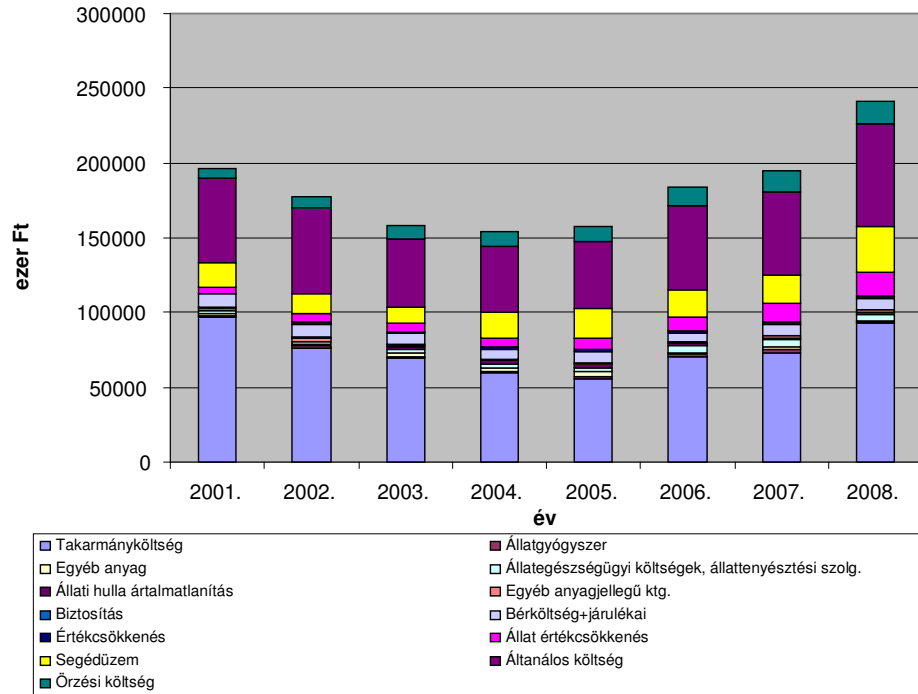
A Zrt. nagy jelentőséget tulajdonít a minőségi termék-előállításnak, a vevői megelégedettségnek, ezért valamennyi termelő ágazata 2005-től ISO 9001:2000 minőségi rendszer szerint tevékenykedik. A minőség tudatos munka a cég minden dolgozója, vezetője számára napi gyakorlattá vált, amely az eredményekben is megmutatkozik.

A társaság vezetésének törekvéseit jól példázza az a hatékonysági diagram, amely az egy főre vetített teljesítmény mutatókat veszi számba és mutatja be (2. ábra).

A gazdaság tevékenységi körén belül jelentős szereppel bír a két területen összesen mintegy 1.500 ha-os legelőn tartott húsmarha ágazat. Róbert-völgyben kanadai nagytestű, genetikailag szarvatlan hereford állomány törzstenyésztése, míg Sárréten magyartarka x hereford anyavonalra rávitt charolais bikák által árúelőállító keresztezés folyik.

A Zrt. jól „sáfárkodott” azzal a lehetőséggel, amit az elődöktől még az 1970-es évek közepén – az USA-ból, illetve Kanadából behozott tenyészállatok révén – kapott és mára Európa egyik legnagyobb tenyész, illetve hízóalapanyag előállító állományával rendelkezik.

Amennyiben megvizsgáljuk az elmúlt évek termelésének költségösszetételét, megállapíthatjuk, hogy a 2000-es évek elején végrehajtott innováció, a géptechnikai eszközök részbeni megújítása (gépikaszák, rendezelők, bálázók, stb.) olyan nagyarányú hatást gyakoroltak a takarmányozási költségekre, hogy a 2001-es költség szintet még 2008-ban sem éri el az ágazat (3. ábra).

3. ábra: A Mezőfalvai húsmarhatartás költségeinek megoszlása

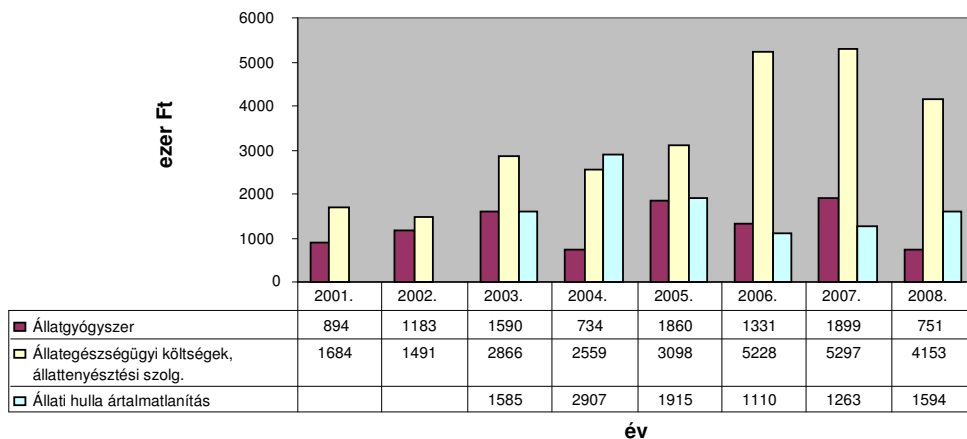
Figure 3: Distribution of the costs of beef cattle keeply in Mezőfalva

Az időben, jó minőségben betakarított takarmány megőrizve eredeti íz és beltartalmi értékeit, egészséges állományt „teremt”, és ez többszörösen megtérül az állategészségügyi költségek vonatkozásában.

Nem hiszem, hogy szükséges külön elemezni azon tényt, hogy egy több mint 2000 db-ból álló (anyatehén, szaporulat, növendék, tenyészbika) húsmarha állomány éves szinten 751 ezer Ft-os gyógyszer felhasználási költsége mit jelent (4. ábra). Úgy gondolom, ez a legfényesebb bizonyítéka egy szervezeten szilárd, egészséges állatállománynak.

Az állat-egészségügyi szolgáltatás költségemelkedésének, az elmúlt években bevezetésre kerülő szaporodásbiológiai innováció (zigóta-transzplantáció) az oka. Ez alapján élőállat behozatala nélkül tud a társaság apavonalakat váltani – az állat-egészségügyileg zárt állományon belül – fertőző betegségek megjelenését elkerülni.

Összességében ezen technológia további költségmegtakarítást fog eredményezni hosszabb távon.

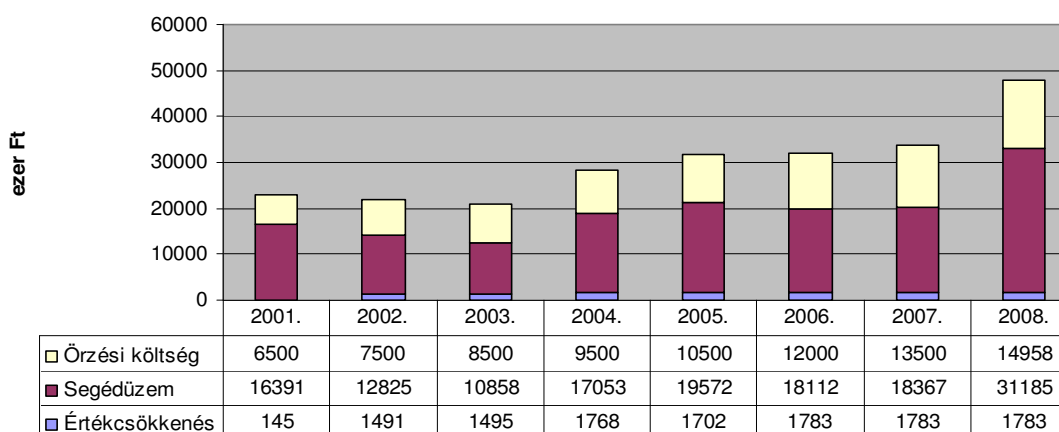

4. ábra: Az állategészségügyi és az elhullás ártalmatlanításának költségeinek megoszlása

Figure 4: Distribution of the costs of veterinary and disposed of mortality

A segédüzemi és értékcsökkenési számadatokat elemezve jól látható: 2001-ről 2002-re az értékcsökkenés tízszeres emelkedése, majd 2004-től stagnálása. Az akkor új gépek mára elhasználódtak, felújításra szorulnak, amit egyértelműen jelez a segédüzemi költségek 2008. évi erőteljes, 1/3-dal történő növekedése (5. ábra).

Az őrzési-, a segédüzemi költség és az értékcsökkenés megoszlása a Mezőfalvai Zrt.-nél

5. ábra: Az őrzési-, a segédüzemi költség és az értékcsökkenés megoszlása a Mezőfalvai Zrt.-nél

Figure 5: Distribution of amortization and the costs of guarding and auxiliary in Mezőfalva stock company

Rendkívül nagy versenyhátrányt jelent, különösen a külpiacokon való megjelenés tekintetében az a költségtöbblet, amelyet az őrzésre kénytelenek fordítani a gazdaságban. A számadatokat elemezve láthatjuk, hogy az őrzés költsége a segédüzemi költségnek a felét később kétharmadát is kiteszi és folyamatosan, dinamikusan emelkedik.

Ha az Európai Unióban bármely más ország húsmarha tartásának költségszerkezetét megvizsgáljuk, sehol sem találkozunk ilyen elképesztő aránytalansággal. Ebbe a körbe számos, de különösen a marhahús termelés szempontjából számottevő, EU-n kívüli ország is beletartozik.

A gazdaság kötetnyi rendőrségi feljelentést tud felmutatni, amely során állatokat loptak el, lőttek le, bunkóval vertek agyon, de a tettes elfogás csak egy esetben fordult elő. Ezen kár évente a több millió forintot is eléri súlyosan rontva ezzel a nyereségességi mutatót.

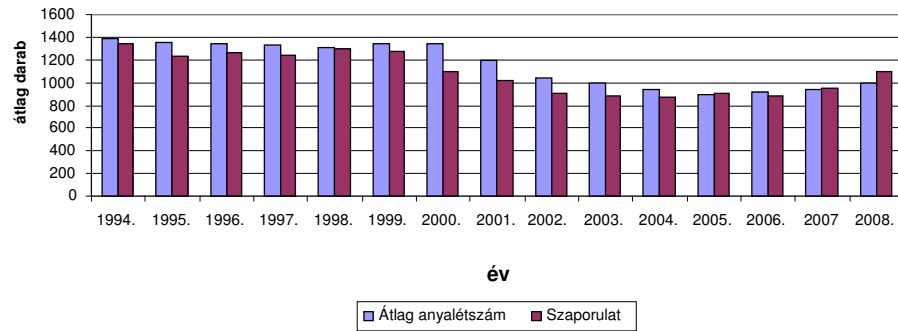
A bürokrácia határtalan fékevesztettségének tipikus példája az az eset, amikor 2003-ban több mint száz darab marhát loptak el. A kárérték meghaladta a tízmillió forintot, a rendőrség valóban széles körű nyomozása eredménytelen maradt. Az APEH viszont megbüntette a gazdaságot, mert a kárösszeget költségként számolta el, holott véleményük szerint az eredménynövelő tétel, mivel a káresemény csakis oly módon következhetett be, hogy hanyag módon, villanypásztorral őrizték az állatokat. Ezzel nagymértékben hozzájárultak a fenti esemény bekövetkezéséhez.

Amennyiben a jövőben Magyarországon nem történik a magántulajdon védelmében lényeges változás, fegyveres rablóval szemben az őrzést végző személy még csak gázpisztolyt sem tarthat magánál. Mindezért az APEH hanyagságra hivatkozva büntet, addig a jövőben nem hogy versenyképesek nem leszünk a külpiacokon, hanem a hazai legelőn való marhatartást is be kell fejezni.

Le kell szögeznünk, hogy nem lehet és a világban sehol nem is látni, magántulajdonú társadalmat, a magántulajdon „szentségének” megteremtése nélkül építeni, csak Magyarországon.

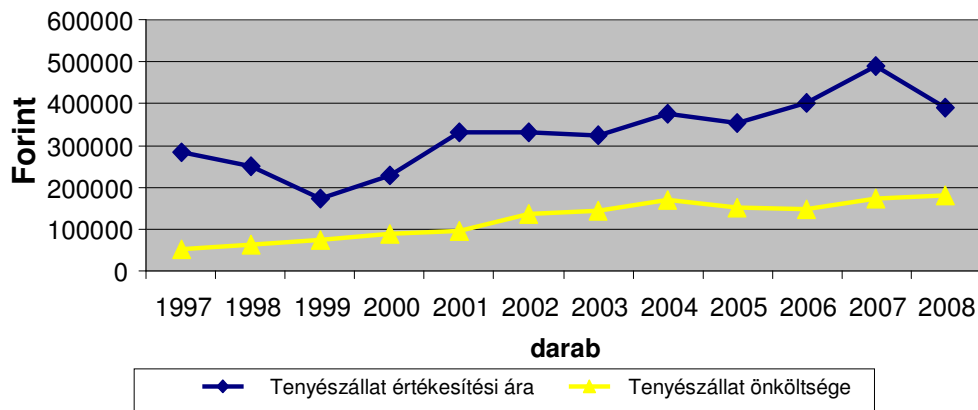
Amennyiben az eredményes húsmarhatartás elemeinek fontossági sorrendjét kellene felállítani, akkor ebben a született borjú szerepelni nagybetűvel, aláhúzva sokszor egymás után, majd csak ezt követően jöhetnének a többi elemek, tulajdonságok, költségek stb.

Láthatjuk, hogy a borjúszaporulat átlagtehénre vetített aránya átlag 95 % körüli, de az utóbbi években elérték a 100 %-ot, és a 2008-as évben már meg is haladták azt (6. ábra). Ennek az az oka, hogy több ikerelés következett be, valamint a beálló üsző és a korábban eladott nem vemhesült selejttehén adja a statisztikai különbséget. Egyértelműen megfogalmazhatjuk azonban, hogy amíg ugyanezen módon készített mutató országos átlaga 85 % körüli, az MVH pedig az anyatehén tartási támogatást már 60 %-os borjúszaporulat fölött már kifizeti, addig nemigen beszélhetünk széles körben megvalósuló, magas színvonalú, de legfőképp eredményes húsmarhatartásról hazánkban.

6. ábra: Az átlagos anyatehén létszám és szaporulatának alakulása a Mezőfalvai Zrt.-nél

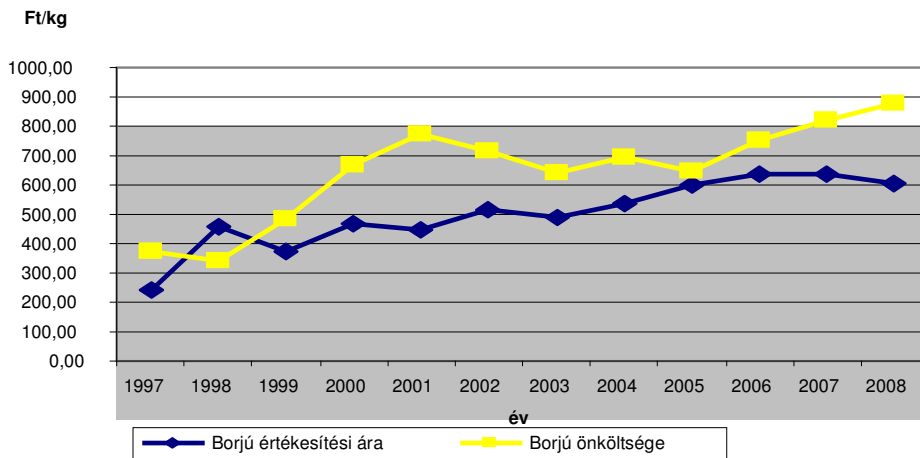
Figure 6: Distribution of the mean mother cow number and their progeny in Mezőfalvai stock company

7. ábra: Tenyészállatok önköltségének és értékesítési árának alakulása a Mezőfalvai Zrt.-nél

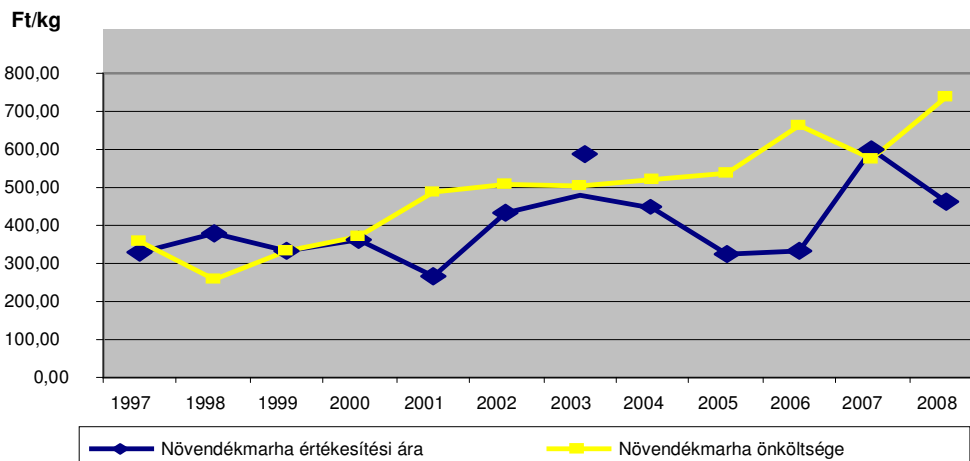
Figure 7: Distribution of the overhead expenses and sales price of breeding animals in Mezőfalva stock company

A 7. ábra alapján megállapíthatjuk, hogy a változó piaci közgazdasági környezet, az élőállatra ható időjárési és takarmányozási anomáliák ellenére, az értékesítési áralakulás bizonyos hullámmozgásait figyelembe véve folyamatosan nyereséges tevékenységről beszélhetünk. A költségalakulás szinte kizárólag az évi inflációval növekszik, tehát az itt felhasználásra kerülő inputokat kevésbé érintette az árváltozás. A fentiek alapján könnyen belátható, hogy viszonylag kevés eszközleköttéssel tartósnak bizonyuló kelet-európai felvevő piacokkal a tenyészmарha-értékesítésnek középtávon biztos jövője van nemcsak a Mezőfalvai Zrt. területén, hanem Magyarország más tenyésztőinek vonatkozásában is.

8. ábra: Borjú önköltségének és értékesítési árának alakulása a Mezőfalvai Zrt.-nél

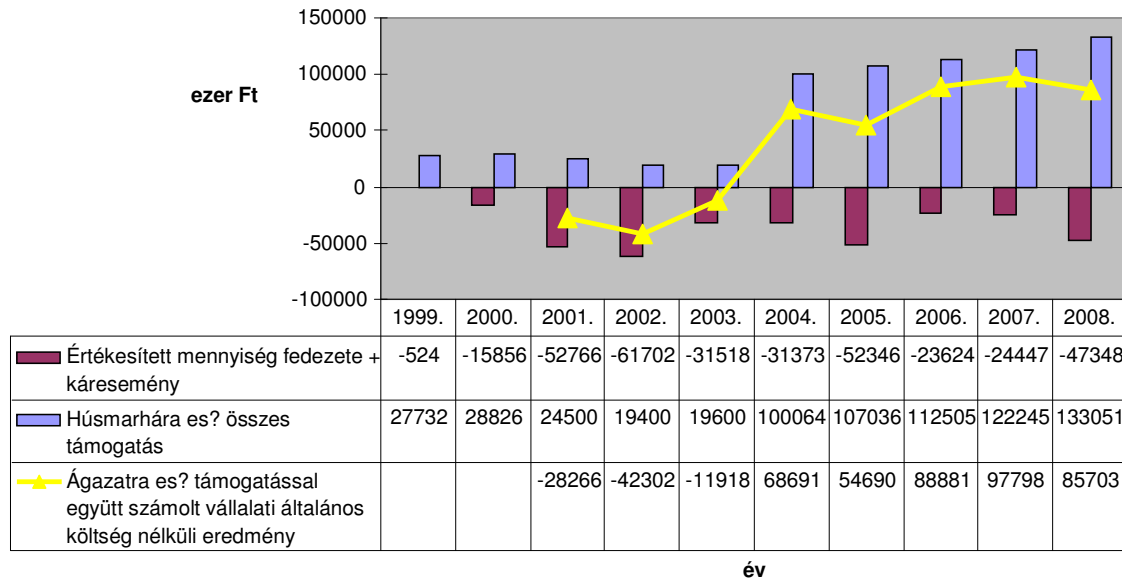
Figure 8: Distribution of the overhead expense and sales price of calf in Mezőfalva stock company

9. ábra: Növendékmарha önköltségének és értékesítési árának alakulása a Mezőfalvai Zrt.-nél

Figure 9: Distribution of the overhead expense and sales price of young cattle in Mezőfalva stock company

Amennyiben a húsmarhatermelés árueelőállító részét vizsgáljuk, látható, hogy pár kivételtől eltekintve az önköltség folyamatosan magasabb az árbevételnél (8., 9. ábra). Az előzőekben jelzett magas szaporulati és alacsony költségmutatók ellenére joggal kérdezhethetjük meg, vajon miért tart fenn a gazdaság egy veszteséges tevékenységet? A válasz igen egyszerű, a jelenleg kapott támogatásért (10. ábra).

10. ábra: A húsmarha ágazat eredményének alakulása a Mezőfalvai Zrt.-nél

Figure 10: Distribution of results of the beef records in Mezőfalva stock company

Megállapíthatjuk, hogy az EU-csatlakozás szubvencionális szinten kedvező helyzetet teremtett az anyatehén-tartás számára és a további agrár környezetgazdálkodási, valamint földtámogatás kimondottan magas nyereséget biztosít (85 ezer Ft/anyatehén) az ágazat számára.

Fontos azonban kimondani, hogy amennyiben nem következik be néhány változás a termelők, illetve a környezetükben levő hatóságok magatartását illetően, akkor egyáltalán még esélyünk sem lesz - a történelmileg most adódó -, szakmailag megszerzett know-how-beli előnyünket a piacon kamatoztatni.

Hogy ez ne következzen be, el kell érni:

- a húsmarha tenyésztő szervezeteknek a jelenleginél jobban kell képviselniük a tenyésztés érdekeit, segíteni a termelők ebbéli törekvéseit, átmenetileg erősíteni kell - az alapvetően nem rájuk háruló - termelői érdekvédelmi funkciójukat, mert a hatóságok időnkénti „fékevesztett” büntető-centrikussága, szakmai gyakorlattal és eredményességgel ellentétes tevékenysége nemhogy a húsmarhatermelés növelését nem szolgálja, hanem annak megszűnését idézheti elő.

Ilyen például:

- Az elektromos kerítéssel való őrzés nem hanyagság, hanem mindenütt a világon így történik és csak ezt a költséget ismeri el a piac. Ezt az APEH-nak is célszerű lenne tudomásul vennie (az egy marha - egy ór elve nem alkalmazható).
- Az állat nyom nélküli ellopása nem jelenti a bűncselekmény hiányát, mert ezen elv alapján be kell vezetni, hogy amelyik autótolvaj nem hagyott nyomot maga után, az sem bűncselekmény.
- Környezetvédelmi hatóságoknak a legelőn tartott marha esetében a télikertben keletkező karámföldre, zárt trágyatároló építését előírni pénzkidobás, és nem az ágazat versenyképességet növeli. A húsmarhára kötelező előírt levegő, zaj, poremissziós vizsgálat elvégzése egyenesen megdöbbenő.
- MVH által ellenőrzött agrár környezetgazdálkodási támogatás legelőn tartott 1 ha-ra eső nagy állat statisztikai létszámába a gazdaságnál tartott tejelő állományt is beleszámolni, elképesztő fokú szakmaiatlanság. Vajon hová számolná el az MVH, ha a gazdaság külön Kft.-be tenné a tejelő tehenészetét?

Egyszerűbb lenne kijelenteni, hogy azt a termelőt, aki ma tejelő és húsmarhát is tart a gazdaságában és törekszik arra, hogy legalább fékezze az állattenyésztés és növénytermesztés megbomlott egyensúlyának további romlását, azt szankcionálni, büntetni kell ostobaságáért.

Kérdezem: kell ma az állat Magyarországon? – vagy csak a verbalitás szintjén tartjuk szükségesnek.

- Az anyatehén tartóknak, akik a fentiek ellenére mégis próbálkoznak a tevékenység folytatására, azonnal el kell kezdeni készülni a 2013-ban bekövetkező uniós – jelenleg az agrártermékek védelmét biztosító – vámlebontásra és a természetes mutatóikon javítva egy eredményesebb gazdálkodást kell folytatni.
- A márkázott húsmarha program beindításával, kellő marketingmunkával (ebben a halasoktól sokat tanulhatnánk) újból vissza kell hozni a köztudatba a magyar konyha egyik meghatározó alapanyagát, a marhahúst, biztosítva ezzel a fogyasztás növekedését. E program egyik fő eleme, hogy a legelőn felállított úgynevezett mobil vágóhídon kíméletes körülmények között levágott marha húzában nem maradnak stresszhormonok, így annak elfogyasztásával nem terheljük szervezetünket, jótékony hatást kiváltva ezzel életfolyamatainkra.

A fentiek alapján újból működne a húsmarha termékpálya, a minőségi marhahúsnak újból lehetne árfelhajtó hatása, nem beszélve arról, hogy több ezer kilométert ide-oda utaztatott, időnként eléggé kétes eredetű (akár hormonkezelt) import helyett, egészséges magyar marhahús kerülne a fogyasztó asztalára.

Tekintettel arra, hogy az elmúlt évben az EU-n belül a marhahús termelés darabszám szerint 2,7 %-kal, súly szerint 3,5 %-kal csökkent, a tenyészállatok fogadására pedig a kelet-európai piacok készen állnak, így

véleményünk szerint van jövője a magyarországi húsmarhatartásnak, az már más kérdés, hogy ezen kínáló piaci lehetőségek közül mennyit tudunk, akarunk kihasználni.

Irodalomjegyzék

Tóth T., Pesti Cs., Keszthelyi K., Péter B., Villányi J. (2006): Vállalkozási ismeretek, Gödöllő/GEO-SIVO Kft. 119.

Tóth T., Villányi L., Péter B., Nagy H. (2002): Integration on banded beef product line, 9th Congress of Polish Association of Economists of Agriculture and agribusiness, Bydgoszcz, Lengyelország.

Villányi L. (2004): Javaslat a húsmarha ágazat fejlesztésére, márkázott húsmarha program beindítására, Gödöllő.

Zászlós T. (2007): Innovációs Folyamatok a Mezőfalvai Zrt. Gazdálkodásában, Tradíció és Innováció, Nemzetközi tudományos konferencia, Gödöllő.